JOURNAL OF PHYSICAL STUDIES
v. 15, No. 3 (2011) 3601(10 p.)

ДО ЗАДАЧІ ОПТИМІЗАЦІЇ В МОДЕЛІ MINORITY GAME

В. С. Янішевський
Кафедра економічної кібернетики та інноватики,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
вул. Лесі Українки, 46, Дрогобич, 82100, Україна

(Отримано 19 жовтня 2010 р.; в остаточному вигляді — 9 травня 2011 р.)

Оптимізаційну задачу в моделі minority game досліджено варіаційним методом, який ґрунтується на нерівності для логарифма великої статистичної суми. У запропонованому підході не використовуємо розкладу за параметром β/P, що наявне в оригінальних роботах. У наближенні симетричних реплік отримано основні співвідношення для мінімуму досліджуваної величини й систему рівнянь для варіаційних параметрів. Показано, що отримані результати збігаються з результатами оригінальних праць.

Ключові слова: варіаційний метод, метод реплік, оптимізація.

PACS number(s): 64.60.Cn, 75.10.Nr, 02.60.Pn

ВСТУП

Методи статистичної фізики виявилися досить ефективними в різноманітних галузях досліджень [1–3]. Серед них — застосування теорії невпорядкованих систем до прикладних оптимізаційних задач [3–6], які містять велику кількість змінних і параметрів. У цьому випадку класичні методи оптимізації через надзвичайну трудомісткість є незастосовними. З'ясувалося, що в багатьох оптимізаційних задачах можна побудувати аналог вільної енергії і звести їх так до основної задачі статистичної фізики.

Розрахувати вільну енергію здебільшого можна лише наближено. Одним із широко використовуваних наближених методів є варіаційний, що ґрунтується на нерівності для вільної енергії [6–10]. У цій роботі варіаційний метод застосовано до оптимізаційної задачі в моделі minority game [11–17]. В основі minority game лежить "мікроскопічний" підхід до опису явищ на фінансовому ринку. Зокрема, ринок моделюється ігровою взаємодією N аґентів. У кожен момент часу t i-ий аґент ($i = 1, \ldots, N$) діє $a_i(t) = 1$ (купівля) або $a_i(t) = -1$ (продаж). Виграш i-го аґента $u_i(t)$, враховуючи дії всіх аґентів, задаємо формулою:

$$u_i(t) = -a_i(t)\, A(t), \text{ де } A(t) = \sum_{i=1}^{N} a_i(t). \qquad (1)$$

Очевидно, у кожен момент часу аґентів можна розділити на дві групи за обраною дією (продаж чи купівля). Тип взаємодії (1) відображає правило меншості — виграє той, хто перебуває в меншості. Виграшну дію аґента можна записати так: $a_i(t) = -\mathrm{sign}(A(t))$, а його виграш становитиме $|A(t)|$. Відповідно дія аґента, що перебуває в більшості, становить $a_i(t) = \mathrm{sign}(A(t))$, його програш рівний $-|A(t)|$. Сумарний виграш усіх аґентів дорівнює $\sum_i u_i(t) = -A^2(t)$ і завжди від'ємний. Усі аґенти мають доступ до спільної інформації, яку в момент часу t описують цілим числом $\mu(t) = 1, \ldots, P$. Очевидно, інформація впливає на дію аґентів ринку, тому її позначають $A^{\mu(t)}(t)$. У загальному існує 2^P стратегій аґента ринку, проте приймаємо, що кожен аґент вибирає лише S. Дію i-го аґента, якщо він дотримується стратегії s і використовує інформацію $\mu(t)$ позначимо $a^{\mu}_{s,i}$. У стаціонарному випадку часову змінну t далі будемо опускати. У моделі число P розглядаємо досить великим, того ж самого порядку, що й N, а величина $\alpha = P/N$ скінченна при $N \gg 1$. Змінну μ розглядаємо випадковою з розподілом ρ^{μ}, незалежно для кожного часового кроку (далі вважаємо $\rho^{\mu} = 1/P$). У моделі задаємо також, що для кожного часового кроку дії аґентів $a^{\mu}_{s,i}$ є незалежними випадковими величинами з імовірностями:

$$P(a^{\mu}_{s,i} = +1) = P(a^{\mu}_{s,i} = -1) = \tfrac{1}{2}\,, \qquad (2)$$

$$i = 1, \ldots, N,\ s = 1, \ldots, S,\ \mu = 1, \ldots, P. \qquad (3)$$

Далі для аналізу гри вводимо змішані стратегії $\pi_{s,i}$, що визначають імовірності, з якими i-й аґент застосовує цю стратегію (виконується умова $\sum_s \pi_{s,i} = 1$). Множина змінних $\pi_{s,i}$ визначає фазовий простір моделі [14]. У фазовому просторі обчислюють середні значення величин

$$\langle A^{\mu} \rangle = \sum_{i=1}^{N} \sum_{s=1}^{S} \pi_{s,i}\, a^{\mu}_{s,i}\,. \qquad (4)$$

Для аналізу колективних властивостей ринку вводимо величину [14, 15, 18]

$$H = \sum_{\mu=1}^{P} \rho^{\mu} \left(\sum_{i=1}^{N} \sum_{s=1}^{S} \pi_{s,i}\, a^{\mu}_{s,i} \right)^2, \qquad (5)$$

що визначає флуктуації (4) і має властивості гамільтоніана системи. Система може перебувати в симетричному стані, де $H = 0$, і асиметричному стані з $H > 0$. Відповідно в симетричному стані $\langle A^{\mu} \rangle = 0$ і, згідно зі сказаним вище, середній виграш дорівнює нулеві. За наявності асиметрії $\langle A^{\mu} \rangle \neq 0$ і тим самим існує виграшна стратегія. У цитованих працях установлено, що, залежно від параметра α, в моделі відбувається фазовий перехід з порушенням симетрії для певного $\alpha_c \simeq 0.3374$: для $\alpha \leqslant \alpha_c$ величина $H = 0$ і $H > 0$ для $\alpha > \alpha_c$.

Однак у методі розв'язку [11,12,14,15] використано розклад за параметром $\sim \beta/P$ (див. (10)), який вважається малим для $P \gg 1$. Такий підхід мотивується тим, що спершу виконується границя $P \gg 1$ для заданого β (див. також [19]). Проте, як було зауважено в [20], така арґументація не є вичерпною, оскільки зазначений порядок границь безпосередньо не випливає з формули (8), а тому можлива зміна порядку границь. Однак, якщо виконувати спочатку граничний перехід $\beta \to \infty$ (після $n \to 0$), а потім — $P \gg 1$, то розклад (10) уже не матиме обґрунтування і виникає питання про залежність результатів від порядку виконання зазначених границь. Тому розгляд методів досліджень, де не використовується розклад за параметром β/P, на нашу думку, є актуальним. Із цією метою в нашій праці застосовано варіаційний підхід, у якому, за аналогією з нерівністю для вільної енерґії [6], використано нерівність для лоґарифма великої статсуми.

I. МІНІМІЗАЦІЯ В МЕТОДІ СТАТСУМИ

Оптимізаційна задача полягає у вивченні мінімуму гамільтоніана H (5) на множині змінних $\{\pi_{s,i}\}$. Оскільки зазначений мінімум залежатиме від усіх можливих дій аґентів $\{a^{\mu}_{s,i}\}$, то для отримання змістовних величин слід усереднити за змінними $\{a^{\mu}_{s,i}\}$. Далі використаємо прийом, який застосовують при дослідженні основного стану фізичних систем [6] — мінімум визначається як основний стан системи при нулі "температури". Отже, побудуємо статистичну суму системи:

$$Z(\beta) = \mathrm{Sp}_{\pi} \exp(-\beta H(\pi)),$$

де β — обернена "температура", Sp_{π} позначає суму за всіма можливими станами системи (інтеґрування за змінними $\pi_{s,i} \in [0,1]$ із урахуванням умови $\sum_s \pi_{s,i} = 1$), позначення $H(\pi)$ — вказує на залежність від імовірностей змішаних стратегій. У результаті мінімум гамільтоніана (5) визначаємо так:

$$F = \min_{\pi} H(\pi) = -\lim_{\beta\to\infty} \frac{1}{\beta} \ln Z(\beta). \tag{6}$$

Усереднення величини $\ln Z(\beta)$ за змінними $a^{\mu}_{s,i}$ з імовірностями (2), яке позначимо $\langle \ldots \rangle_a$, виконаємо в методі реплік:

$$\langle \ln Z(\beta) \rangle_a = \lim_{n\to 0} \frac{1}{n} \ln \langle Z(\beta)^n \rangle_a \,, \tag{7}$$

де n – позначає кількість реплік. Відповідно, для шуканого мінімуму (6) отримаємо співвідношення:

$$F = -\lim_{\beta\to\infty} \frac{1}{\beta} \lim_{n\to 0} \frac{1}{n} \ln Z_N \,, \tag{8}$$

де позначено $Z_N = \langle Z(\beta)^n \rangle_a$.

Як відомо, у методі реплік [4, 21] обчислення в (7) виконують для цілих n, після чого аналітично продовжують n на множину дійсних чисел і виконують граничний перехід $n \to 0$. Для кожної репліки вводимо свою множину динамічних змінних $\pi^a_{s,i}$. У результаті статсуму системи n реплік після усереднення за $a^{\mu}_{s,i}$ запишемо у вигляді [11, 12, 14, 15]:

$$Z_N = \int DzD\pi \exp\Big(-\frac{1}{2}\sum_{a,\mu} z_a^{\mu 2}\Big) \times \prod_{\mu,i,s} \cos\Big[\sqrt{\frac{2\beta}{P}}\Big(\sum_a z^{\mu}_a \pi^a_{s,i}\Big)\Big], \tag{9}$$

де введено позначення:

$$Dz = \prod_{a,\mu} \frac{dz^{\mu}_a}{\sqrt{2\pi}} \,, \; D\pi = \prod_{a,i,s} d\pi^a_{s,i} \,.$$

Тут індекс $a = 1, \ldots, n$ нумерує репліки, зміст решти індексів був визначений раніше. При отриманні (9) використано також інтеґральне перетворення

$$e^{-x^2/2} = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-z^2/2} e^{ixz} dz$$

для лінеаризації в показнику експоненти квадратичних доданків (змінні z^a_{μ}) гамільтоніана (5).

Оскільки виконати розрахунок у (9) в загальному випадку неможливо, тому в ориґінальних працях використано наближення, про що йшлося вище:

$$\cos\Big[\sqrt{\frac{2\beta}{P}}\Big(\sum_a z^{\mu}_a \pi^a_{s,i}\Big)\Big] \approx \exp\Big[-\frac{\beta}{P}\Big(\sum_a z^{\mu}_a \pi^a_{s,i}\Big)^2\Big]. \tag{10}$$

Із урахуванням наближення (10) статистична сума (9) набере вигляду:

$$Z_N = \langle Z(\beta)^n \rangle_a = \int DzD\pi \exp\Big(-\frac{1}{2}\sum_{a,\mu} z_a^{\mu 2}\Big) \times \exp\Big(-\frac{\beta}{P}\sum_{i,\mu,s}\Big(\sum_a z^{\mu}_a \pi^a_{s,i}\Big)^2\Big). \tag{11}$$

Власне для статсуми (11) були отримані основні результати в моделі. Зазначимо, що в праці [22] ці результати були одержані також за допомогою варіаційного методу, в якому теж використано наближення (10). У наступному розділі розглянуто варіаційний метод, де не застосовано апроксимації (10).

II. ВАРІАЦІЙНИЙ МЕТОД

Для простоти розгляньмо лише два стани $S = 2$ (див. [14, 15]). У цьому випадку в (9) досить просто перейти до незалежних змінних, ураховуючи співвідношення $\sum_s \pi^a_{s,i} = 1$ за допомогою функції Дірака $\delta(\sum_s \pi^a_{s,i} - 1)$ ($i = 1, \ldots, N$, $a = 1, \ldots, n$). Інтеґрування за змінними $\pi^a_{2,i}$ виконуємо точно з одночасною підстановкою $\pi^a_{2,i} = 1 - \pi^a_{1,i}$. Підстановивши

$\pi^a_{1,i} = \frac{1}{2}(1-\pi^a_i)$, після нескладних перетворень отримаємо для статсуми n- реплік представлення:

$$Z_N = \int d\gamma\, \psi(z)^N, \tag{12}$$

де введено позначення

$$\psi(z) = \int_{-1}^{1} \prod_a \frac{d\pi}{2} \prod_\mu \cos\Big(\frac{1}{2}\sum_a \xi^\mu_a(1+\pi_a)\Big) \times \cos\Big(\frac{1}{2}\sum_a \xi^\mu_a(1-\pi_a)\Big),$$
$$\xi^\mu_a = \sqrt{\frac{2\beta}{P}} z^\mu_a, \quad d\gamma = \exp\Big(-\frac{1}{2}\sum_{a,\mu} {z^\mu_a}^2\Big)\prod_{a,\mu}\frac{dz^\mu_a}{\sqrt{2\pi}}. \tag{13}$$

Застосувати варіаційний метод безпосередньо для статсуми (12) доволі проблематично, оскільки $\psi(z)^N$ неможливо представити в експонентній формі:

$$\psi(z)^N = \exp(N\tilde{\psi}(z))$$

з неперервною функцією $\tilde{\psi}(z)$. Через те розгляньмо твірну функцію:

$$\Xi(\theta) = \sum_{N=0}^{\infty} \frac{1}{N!}\theta^N Z_N. \tag{14}$$

Очевидно, твірна функція (14) є аналогом статсуми для великого канонічного ансамблю в статистичній фізиці [6,7]. Зауважимо, що співвідношення (14) є рядом Тейлора за степенями θ для твірної функції $\Xi(\theta)$. Тому величину Z_N визначимо за допомогою контурного інтеґрала [7]:

$$Z_N = \frac{N!}{2\pi i}\oint \frac{\Xi(\theta)}{\theta^{N+1}} d\theta, \tag{15}$$

де контур інтеґрування є замкнутою лінією в комплексній площині θ, що охоплює точку $\theta = 0$. Далі введемо величину $\Omega = -\ln(\Xi(\theta))$, яка має зміст потенціалу [6,7]. Це дає змогу визначити шуканий мінімум (8) через потенціал Ω. Відповідний зв'язок у границі $n \approx 0$ наведено в додатку А (формула (А.3)).

Отже, для статсуми (12) отримаємо:

$$\Xi(\theta) = \int d\gamma\, \exp(-\mathcal{H}), \tag{16}$$

де введено позначення величини

$$\mathcal{H} = -\theta\psi(z), \tag{17}$$

яка має зміст гамільтоніана.

Для великої статсуми аналог нерівності для вільної енерґії [6] (див. також [9]) матиме вигляд:

$$\Omega(\theta) \leqslant \Omega_0(\theta) + \langle \mathcal{H} - \mathcal{H}_0\rangle_0, \tag{18}$$

де $\mathcal{H}_0$ — пробний гамільтоніан, величина $\Omega_0(\theta) = -\ln(\Xi(\theta))$ має зміст потенціалу системи з пробними гамільтоніаном, і усереднення у (18) визначається формулою:

$$\langle \ldots \rangle_0 = \frac{1}{\Xi_0(\theta)}\int d\gamma \exp(-\mathcal{H}_0)(\ldots),$$
$$\Xi_0(\theta) = \int d\gamma \exp(-\mathcal{H}_0).$$

Отже, з наведеного вище випливає такий порядок обчислень. На основі нерівності (18) обчислимо величину $\Omega^{(1)}(\theta)$ і вираз для F (формула (А.3)), які залежать від варіаційних параметрів. Варіаційні параметри визначаються з рівнянь екстремуму F. Зазначимо, що подібний спосіб застосування варіаційного методу використано в роботі [9] для аналізу емпіричних даних у деяких моделях машинного навчання.

III. ПРОБНИЙ ГАМІЛЬТОНІАН

Пробний гамільтоніан $\mathcal{H}_0$, як і вихідний $\mathcal{H}$ (17), повинен бути заданий на множині змінних $\{z^\mu_a\}$. Для визначення пробного гамільтоніана скористаємося способом, який застосовано в праці [22]. Зокрема, використовуючи апроксимацію типу (10), запишемо $\psi(z)$ (13) так:

$$\cos\Big(\frac{1}{2}\sum_a \xi^\mu_a(1+\pi_a)\Big)\cos\Big(\frac{1}{2}\sum_a \xi^\mu_a(1-\pi_a)\Big)$$
$$\approx \exp\Big(-\frac{\beta}{2P}\Big[\Big(\sum_a z^\mu_a\Big)^2 + \Big(\sum_a z^\mu_a\pi_a\Big)^2\Big]\Big).$$

У другому доданку в експоненті виконаймо заміну:

$$\Big(\sum_a z^\mu_a \pi_a\Big)^2 = \sum_{a,b} z^\mu_a z^\mu_b \pi_a\pi_b \to \sum_{ab} z^\mu_a z^\mu_b Q_{ab}.$$

У результаті отримаємо вираз для пробного гамільтоніана:

$$\mathcal{H}_0 = -\theta\psi_0(z),$$
$$\psi_0(z) = \exp\Big(-\frac{\beta}{2P}\sum_\mu\Big[\Big(\sum_a z^\mu_a\Big)^2 + \sum_{ab} z^\mu_a z^\mu_b Q_{ab}\Big]\Big). \tag{19}$$

Тут елементи введеної матриці $\hat{Q}$ є варіаційними параметрами задачі.

На основі пробного гамільтоніана (19) розрахуймо величини, що входять у нерівність (18). Зокрема, одержимо:

$$\Xi_0 = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!}\Big(\int Dz e^{-\frac{1}{2}\langle z|\hat{M}(k)|z\rangle}\Big)^P, \tag{20}$$

де позначено:

$$\langle z|\hat{M}(k)|z\rangle = \sum_{ab} z_a M_{ab}(k) z_b,$$
$$\hat{M}(k) = \hat{I} + \frac{k\beta}{P}\hat{E} + \frac{k\beta}{P}\hat{Q}, \tag{21}$$
$$Dz = \prod_a \frac{dz_a}{\sqrt{2\pi}}.$$

Після інтеґрування в (20) за змінними $\{z_a\}$ маємо:

$$\Xi_0(\theta) = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} \left(\frac{1}{\sqrt{\det \hat{M}(k)}} \right)^P. \tag{22}$$

Середнє від пробного гамільтоніана визначимо за допомогою співвідношення:

$$\langle \mathcal{H}_0 \rangle_0 = \theta \frac{\partial \Omega_0(\theta)}{\partial \theta}. \tag{23}$$

Відповідно для середнього $\langle \mathcal{H} \rangle_0$ отримаємо:

$$\langle \mathcal{H} \rangle_0 = -\frac{\theta}{\Xi_0(\theta)} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} \int D\pi \times \left(\int Dz\, e^{-\frac{1}{2}\langle z|\hat{M}(k)|z\rangle} \psi_1(z) \right)^P, \tag{24}$$

де позначено

$$\psi_1(z) = \cos\Big(\sqrt{\frac{\beta}{2P}} \sum_a z_a(1+\pi_a) \Big) \times \cos\Big(\sqrt{\frac{\beta}{2P}} \sum_a z_a(1-\pi_a) \Big).$$

Після інтеґрування за змінними z_a зазначене середнє набере вигляду:

$$\langle \mathcal{H} \rangle_0 = -\frac{\theta}{\Xi_0(\theta)} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} \int D\pi \left(\frac{\tilde{\psi}_1(k)}{\sqrt{\det \hat{M}(k)}} \right)^P, \tag{25}$$

де

$$\tilde{\psi}_1(k) = \frac{1}{2} \Big[e^{-\frac{\beta}{P}\langle 1|\hat{M}^{-1}(k)|1\rangle} + e^{-\frac{\beta}{P}\langle \pi|\hat{M}^{-1}(k)|\pi\rangle} \Big]. \tag{26}$$

Тут $\hat{M}^{-1}(k)$ позначає обернену до $\hat{M}(k)$ матрицю; $|1\rangle$ — n-вимірний вектор, координати якого рівні 1; $|\pi\rangle = |\pi_1, \pi_2, \ldots, \pi_n\rangle$.

Отже, підставляючи формули (22), (23) і (25) у нерівність (18), отримаємо оцінку для $\Omega(\theta)$. Подальші обчислення виконаємо, задаючи певний вигляд матриці $\hat{Q}$.

IV. НАБЛИЖЕННЯ СИМЕТРИЧНИХ РЕПЛІК

Варіаційну матрицю (19) задамо у формі наближення симетричних реплік [11,12,22]:

$$\hat{Q} = (Q-q)\hat{I} + q\hat{E}, \tag{27}$$

де $\hat{I}$ — одинична матриця n-го порядку, $\hat{E}$ — матриця n-го порядку, всі елементи якої дорівнюють 1. У наближенні симетричних реплік наявні два варіаційні параметри Q, q. Використовуючи матрицю (27), обчислимо величини, що містяться в нерівності (18). Зазначимо, що згідно з порядком границь, указаним у формулі (8), спочатку робимо граничний перехід $n \to 0$, а відтак $\beta \to \infty$. Границі $N, P \gg 1$ виконуються після зазначених границь.

Згідно зі співвідношенням (A.3), визначимо лінійні за n внески в потенціал Ω. Визначена в (21) матриця $\hat{M}(k)$ з урахуванням (27) набуде вигляду:

$$\hat{M}(k) = \left[1 + \frac{k\beta}{P}(Q-q) \right] \hat{I} + \frac{k\beta}{P}(1+q)\hat{E}. \tag{28}$$

Для матриці (28) [14,15,22] з точністю до лінійних за n внесків знаходимо:

$$\det \hat{M}(k) \approx 1 + n\Big(\ln\big[1 + \frac{k\beta}{P}(Q-q)\big] + \frac{\frac{k\beta}{P}(1+q)}{1+\frac{k\beta}{P}(Q-q)} \Big). \tag{29}$$

Визначимо також лінійні внески за n для величин Ω_0, $\langle \mathcal{H}_0 \rangle_0$ і $\langle \mathcal{H} \rangle_0$. Враховуючи (29) і (22), отримаємо:

$$\Omega_0(\theta) \approx -\theta + n\Omega_0^{(1)}(\theta), \quad \Omega_0^{(1)}(\theta) = \frac{1}{2} P e^{-\theta} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} \Big(\ln\big[1 + \frac{k\beta}{P}(Q-q)\big] + \frac{\frac{k\beta}{P}(1+q)}{1+\frac{k\beta}{P}(Q-q)} \Big). \tag{30}$$

Із формул (23) і (30) маємо:

$$\langle \mathcal{H}_0 \rangle_0 \approx -\theta + n\langle \mathcal{H}_0 \rangle_0^{(1)}, \quad \langle \mathcal{H}_0 \rangle_0^{(1)} = \theta \frac{\partial \Omega_0^{(1)}(\theta)}{\partial \theta}. \tag{31}$$

Дещо складніше обчислити внесок величини $\langle \mathcal{H} \rangle_0$ для $n \approx 0$. Як випливає зі співвідношення додатку Б (формула (Б.2)), для обчислення зазначеного внеску достатньо розглянути величину:

$$\mathcal{B}(k) = \int D\pi\, \tilde{\psi}_1(k)^P. \tag{32}$$

Обернена матриця $M^{-1}(k)$, що міститься у (26), дорівнює [14,15,22]:

$$\hat{M}^{(-1)}(k) = m_1(k)\hat{I} + m_2(k)\hat{E}, \tag{33}$$

$$m_1(k) = \frac{1}{1+\frac{k\beta}{P}(Q-q)}, \; m_2(k) = -\frac{\frac{k\beta}{P}(1+q)}{[1+\frac{k\beta}{P}(Q-q)]^2}.$$

Тут елементи матриці наведені для $n \approx 0$. Відповідно для величин у формулі (26) отримаємо:

$$\langle 1|\hat{M}^{-1}(k)|1\rangle \approx n\, m_1(k),$$
$$\langle \pi|\hat{M}^{-1}(k)|\pi\rangle = m_1(k)\sum_a \pi_a^2 + m_2(k)\Big(\sum_a \pi_a\Big)^2. \quad (34)$$

Щоб проінтеґрувати за змінними $\{\pi_a\}$ у виразі (32), запишемо його так:

$$\mathcal{B}(k) \approx \frac{1}{2^P}\sum_{s=0}^{P} C_P^s \psi_1(s,k)\int D\pi\, \psi_2(s,k),$$
$$\psi_1(s,k) = e^{-\beta(P-s)/P\cdot n\, m_1(k)},$$
$$\psi_2(s,k) = e^{-\beta\, s/P\left[m_1(k)\sum_a \pi_a^2 + m_2(k)\left(\sum_a \pi_a\right)^2\right]}, \quad (35)$$

де C_P^s — біноміальні коефіцієнти. Відтак лінеаризуємо доданок $\sim \left(\sum_a \pi_a\right)^2$, що міститься в експоненті (35), за допомогою інтеґрального перетворення:

$$e^{\frac{1}{2}x^2} = \int_{-\infty}^{\infty}\frac{d\rho}{\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{1}{2}\rho^2 + \rho\, x}.$$

Після нескладних перетворень для $n \approx 0$ одержимо:

$$\mathcal{B}(k) \approx 1 + n\,\mathcal{B}^{(1)}(k),$$
$$\mathcal{B}^{(1)}(k) = -\frac{1}{2}\beta m_1(k) + \frac{1}{2^P}\sum_{s=0}^{P} C_P^s \int_{-\infty}^{\infty}\frac{d\rho}{\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{1}{2}\rho^2}\ln\Phi(\rho,s), \quad (36)$$
$$\Phi(\rho,s) = \int_{-1}^{1}\frac{d\pi}{2}\exp\left(-\frac{\beta s}{P}m_1(k)\pi^2 + \sqrt{2\frac{\beta s}{P}|m_2(k)|}\,\rho\,\pi\right).$$

Підсумовуючи наведені викладки, для $\langle\mathcal{H}\rangle_0$ (25) отримаємо:

$$\langle\mathcal{H}\rangle_0 \approx -\theta + n\langle\mathcal{H}\rangle_0^{(1)},$$
$$\langle\mathcal{H}\rangle_0^{(1)} = -\theta e^{-\theta}\sum_{k=0}^{\infty}\frac{\theta^k}{k!}\mathcal{B}^{(1)}(k). \quad (37)$$

V. ЗНАХОДЖЕННЯ ГРАНИЦІ $\beta \to \infty$

Згідно з формулою (A.3), визначмо послідовно внески від виразів (30), (31) і (37) для $\beta \to \infty$. Уведімо позначення:

$$F_0(\beta) = \frac{1}{\beta}\frac{N!}{2\pi i}\oint\frac{e^{\theta}\Omega_0^{(1)}(\theta)}{\theta^{N+1}}\, d\theta. \quad (38)$$

Оскільки вираз $\Omega_0^{(1)}(\theta)$ (формула (30)) представлений степеневим рядом за θ, то контурний інтеґрал у (38) обчислюємо елементарно. В результаті маємо:

$$F_0(\beta) = \frac{\alpha N}{2\beta}\ln\big(1+\chi\big) + \frac{1}{2}\frac{N(1+q)}{1+\chi}. \quad (39)$$

Тут уведено позначення величини $\chi = \frac{\beta}{\alpha}(Q-q)$, що має зміст сприйнятливості [11,12]. Нагадаємо, що параметр α визначається співвідношенням $P = \alpha N$. У границі $\beta \to \infty$ отримаємо:

$$F_0 = \lim_{\beta\to\infty} F_0(\beta) = \frac{N}{2}\frac{1+q}{1+\chi}\,. \quad (40)$$

При одержанні (40) було враховано, що в границі $\beta \to \infty$ величина χ задається скінченною [11,12,14,16].

Для наступної складової маємо:

$$F_1(\beta) = -\frac{1}{\beta}\frac{N!}{2\pi i}\oint\frac{e^{\theta}\theta\partial\Omega_0^{(1)}(\theta)/\partial\theta}{\theta^{N+1}}\, d\theta\,. \quad (41)$$

Виконуючи нескладні перетворення, знайдемо:

$$F_1(\beta) = \frac{1}{2}\frac{N(N-1)(1+q)}{1+\chi(1-\frac{1}{N})} - \frac{1}{2}\frac{N^2(1+q)}{1+\chi}$$
$$- \frac{\alpha N^2}{2\beta}\ln\big(1+\chi\big) + \frac{\alpha N^2}{2\beta}\ln\left[1+\chi\left(1-\frac{1}{N}\right)\right]$$
$$\simeq -\frac{N}{2}\frac{1+q}{(1+\chi)^2} - \frac{N}{2}\frac{(Q-q)}{(1+\chi)}. \quad (42)$$

У границі $\beta \to \infty$ $(Q = q)$ отримаємо:

$$F_1 = \lim_{\beta\to\infty} F_1(\beta) = -\frac{N}{2}\frac{1+q}{(1+\chi)^2}. \quad (43)$$

Зауважимо, що в (42) враховано головні члени за N, при цьому величина χ/N розглядається як малий параметр. Як видно, перший доданок у (39) і другий у (42) не дають внеску у величину F для $\beta \to \infty$, проте їх слід урахувати, щоб знайти систему рівнянь для екстремуму F як функції Q, q.

Аналогічно позначимо:

$$F_2(\beta) = \frac{1}{\beta}\frac{N!}{2\pi i}\oint \frac{e^{\theta}\langle\mathcal{H}\rangle_0^{(1)}}{\theta^{N+1}}\,d\theta\,. \tag{44}$$

Необхідні обчислення наведені в додатку B. У результаті внесок (44) запишемо у вигляді:

$$F_2 = \lim_{\beta\to\infty} F_2(\beta) = \frac{N}{2}\frac{1}{1+\chi} + \frac{N\mathcal{K}(q)}{1+\chi}\,. \tag{45}$$

Підсумовуючи формули (40), (43) і (45), одержимо вираз для шуканого мінімуму:

$$F/N = \frac{2+q}{2(1+\chi)} - \frac{1+q}{(1+\chi)^2} + \frac{\mathcal{K}(q)}{1+\chi}\,. \tag{46}$$

VI. СИСТЕМА РІВНЯНЬ ДЛЯ ВАРІАЦІЙНИХ ПАРАМЕТРІВ

Параметри Q, q визначаємо з умови екстремуму $F(\beta)$:

$$F(\beta) = F_0(\beta) + F_1(\beta) + F_2, \tag{47}$$

де складові в правій частині (47) задаємо виразами (39), (42) і (45). При цьому зручно вважати $F(\beta)$ функцією змінних χ, Q, q і використати похідну складної функції:

$$\begin{aligned}
&\frac{\partial F(\beta)}{\partial Q} + \frac{\partial F(\beta)}{\partial \chi}\frac{\beta}{\alpha} = 0,\\
&\frac{\partial F(\beta)}{\partial q} + \frac{\partial F(\beta)}{\partial \chi}\Big(-\frac{\beta}{\alpha}\Big) = 0.
\end{aligned} \tag{48}$$

На основі рівнянь (48) маємо:

$$\begin{aligned}
&\frac{\partial F(\beta)}{\partial Q} + \frac{\partial F(\beta)}{\partial q} = 0,\\
&\frac{\partial F(\beta)}{\partial Q}Q + \frac{\partial F(\beta)}{\partial q}q + \frac{\partial F(\beta)}{\partial \chi}\chi = 0.
\end{aligned} \tag{49}$$

Підставляючи явний вигляд $F(\beta)$ у рівняння (49), після нескладних перетворень отримаємо:

$$\begin{aligned}
&\chi = -\frac{2d\mathcal{K}(q)/dq}{1+2d\mathcal{K}(q)/dq},\\
&4(1+q)\,d\mathcal{K}(q)/dq + q - 2\mathcal{K}(q) = 0\,.
\end{aligned} \tag{50}$$

При одержанні другого рівняння (50) було враховано також, що $Q = q$ для $\beta \to \infty$. Враховуючи рівняння (50), вираз для мінімуму (46) перетворимо до вигляду:

$$F/N = \frac{1+q}{4}\big(1 + 2\,d\mathcal{K}(q)/dq\big)^2. \tag{51}$$

Підставляючи вираз для $\mathcal{K}(q)$ (B.12) і виконуючи необхідні обчислення, які ми опускаємо, отримаємо для сприйнятливості:

$$\chi = \frac{\mathrm{erf}\big(\sqrt{\frac{\alpha}{2(1+q)}}\big)}{\alpha - \mathrm{erf}\big(\sqrt{\frac{\alpha}{2(1+q)}}\big)} \tag{52}$$

та мінімуму:

$$F/N = \frac{1+q}{2\,\alpha^2}\Big[\alpha - \mathrm{erf}\Big(\sqrt{\frac{\alpha}{2(1+q)}}\Big)\Big]^2, \tag{53}$$

де $\mathrm{erf}(x) = \frac{2}{\sqrt{\pi}}\int_0^x e^{-t^2/2}dt$ — функція похибок. Рівняння для визначення параметра q, отриманого з (50), не наводимо через певну громіздкість. Зазначимо також, що одержані вирази збігаються з результатами праці [22], отриманими варіаційним методом із використанням апроксимації (10).

Наведені вирази (52) і (53) містять відомий висновок про фазовий перехід у моделі з порушенням симетрії. Для $\alpha_c \simeq 0.3374$ сприйнятливість $\chi \to \infty$ та $F = 0$. Тобто, для $\alpha \leqslant \alpha_c$ мінімум $F = 0$ і при $\alpha > \alpha_c$ – $F > 0$.

ВИСНОВКИ

У цій статті розглянуто оптимізаційну задачу у відомій моделі minority game. Оптимізаційну задачу досліджують методами статистичної фізики, де шуканий мінімум визначається як основний стан гамільтоніана, що, відповідно, дорівнює вільній енерґії для нульової температури або оберненої величини $\beta \to \infty$. В оригінальних працях при розрахунку статсуми використовували розклад за параметром β/P, який вважався малим для $P \gg 1$. Як зазначено у вступі, таке наближення є очевидним у тому разі, якщо спочатку розглядати границю $P \gg 1$ для фіксованого значення β, проте перестає бути обґрунтованим при зміні порядку виконання границь.

Щоб знайти відповідь на це запитання, оптимізаційну задачу досліджували за допомогою варіаційного методу в межах великої статистичної суми. На відміну від праці [22], у цьому підході не використовували розкладу за параметром β/P. Також у запропонованій схемі розрахунку спочатку виконується границя $\beta \to \infty$, а відтак — $P \gg 1$. У наближенні симетричних реплік отримано залежність мінімуму від параметра α, що збігається з результатом оріґінальних праць і відповідно з роботою [22]. Це дозволяє стверджувати, що отриманий результат не залежить від порядку виконання границь за параметрами β та P і тим самим є можливий розклад за параметром β/P.

На завершення зазначимо, що відповідним вибором варіаційної матриці Q можна розглянути також випадок із порушенням реплічної симетрії.

ДОДАТОК А. ЗВ'ЯЗОК МІНІМУМУ З ПОТЕНЦІАЛОМ Ω

Зауважимо, що, виходячи зі змісту методу реплік, для $n \approx 0$ статсуму Z_N (8) запишемо у вигляді:

$$Z_N \approx \bar{Z}_N^n.$$

Тоді на основі (14) отримаємо:

$$\Xi(\theta) \approx \sum_{N=0}^{\infty} \frac{\theta^N}{N!}(1 + n\ln(\bar{Z}_N))$$

або

$$\Omega(\theta) \approx -\theta - ne^{-\theta} \sum_{N=0}^{\infty} \frac{\theta^N}{N!} \ln(\bar{Z}_N). \tag{A.1}$$

Із формули (A.1) випливає розклад для потенціалу $\Omega(\theta)$ для $n \approx 0$:

$$\begin{aligned} &\Omega(\theta) \approx \Omega^{(0)}(\theta) + n\Omega^{(1)}(\theta), \\ &\Omega^{(0)}(\theta) = -\theta, \;\; \Omega^{(1)}(\theta) = -e^{-\theta} \sum_{N=0}^{\infty} \frac{\theta^N}{N!} \ln(\bar{Z}_N). \end{aligned} \tag{A.2}$$

Із формули (A.2) знаходимо:

$$\ln(\bar{Z}_N) = -\frac{N!}{2\pi i} \oint \frac{e^{\theta}\Omega^{(1)}(\theta)}{\theta^{N+1}} d\theta\,.$$

У результаті для шуканого мінімуму (8) одержимо співвідношення:

$$F = \lim_{\beta \to \infty} \frac{1}{\beta} \frac{N!}{2\pi i} \oint \frac{e^{\theta}\Omega^{(1)}(\theta)}{\theta^{N+1}} d\theta. \tag{A.3}$$

ДОДАТОК Б. ФОРМУЛИ ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ ВНЕСКІВ ДЛЯ $n \approx 0$

У ряді випадків виникає необхідність обчислити внески таких виразів:

$$\frac{\displaystyle\sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} A(k)B(k)}{\displaystyle\sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} A(k)} \tag{Б.1}$$

для $n \approx 0$, якщо:

$$A(k) \approx 1 + nA^{(1)}(k), \; B(k) \approx 1 + nB^{(1)}(k).$$

Елементарними перетвореннями можна показати, що наявне співвідношення:

$$\frac{\displaystyle\sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} A(k)B(k)}{\displaystyle\sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} A(k)} \approx 1 + ne^{-\theta} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{\theta^k}{k!} B^{(1)}(k). \tag{Б.2}$$

ДОДАТОК В. ОБЧИСЛЕННЯ СКЛАДОВОЇ F_2

Підставляючи в (44) вираз (37), отримаємо:

$$F_2(\beta) = -\frac{1}{\beta} N \mathcal{B}^{(1)}(N-1) \approx -\frac{1}{\beta} N \mathcal{B}^{(1)}(N), \tag{B.1}$$

де, згідно з (36):

$$\begin{aligned}
&\mathcal{B}^{(1)}(N) = -\frac{\beta}{2}\frac{1}{1+\frac{\beta}{\alpha}(Q-q)} + \frac{1}{2^P}\sum_{s=0}^{P} C_P^s \int_{-\infty}^{\infty}\frac{d\rho}{\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{1}{2}\rho^2}\ln\Phi(\rho,s),\\
&\Phi(\rho,s) = \int_{-1}^{1}\exp\left(-\beta\varphi(\pi)\right)d\pi,\\
&\varphi(\pi) = \frac{s}{P}\frac{\pi^2}{1+\frac{\beta}{\alpha}(Q-q)} - \frac{1}{1+\frac{\beta}{\alpha}(Q-q)}\sqrt{\frac{2s}{P}\frac{1+q}{\alpha}}\pi\rho.
\end{aligned} \tag{B.2}$$

Щоб знайти границю $F_2(\beta)$ для $\beta\to\infty$, розгляньмо величину $\Phi(\rho,s)$. Асимптотику відповідного інтеґрала за змінною π визначаємо методом Лапласа. Для цього знаходимо точку мінімуму функції $\varphi(\pi)$:

$$\frac{\partial\varphi(\pi)}{\partial\pi} = 0. \tag{B.3}$$

Одержимо:

$$\pi_0 = \rho/\rho_0, \quad \rho_0 = \sqrt{\frac{2\,s}{N(1+q)}}. \tag{B.4}$$

У інтеґралі за ρ зручно зробити заміну змінної $\rho\to\rho\,\rho_0$. У результаті $\varphi(\pi)\to\tilde{\varphi}(\pi)$:

$$\tilde{\varphi}(\pi) = \frac{s}{P}\frac{1}{\chi}(\pi^2 - 2\pi\rho). \tag{B.5}$$

Легко бачити, що мінімум функції $\tilde{\varphi}(\pi)$ досягається в точці:

$$\pi_0(\rho) = \begin{cases} 1, & \rho > 1;\\ \rho, & |\rho| < 1;\\ -1, & \rho < -1. \end{cases} \tag{B.6}$$

У результаті для $\beta\to\infty$ отримаємо:

$$\begin{aligned}
&\int_{-\infty}^{\infty}\frac{d\rho}{\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{1}{2}\rho^2}\ln\Phi(\rho,s) \approx -\beta\rho_0\int_{-\infty}^{\infty}\frac{d\rho}{\sqrt{2\pi}}\, e^{-\frac{1}{2}\rho^2}\tilde{\varphi}(\pi)\\
&= -\beta\frac{2s}{P}\Big(1/2 - \sqrt{\frac{2}{\pi}}\frac{e^{-\frac{1}{2}\rho_0^2}}{\rho_0} - \rho_0\int_0^1 (1+\rho^2)e^{-\frac{1}{2}(\rho\rho_0)^2}d\rho\Big).
\end{aligned} \tag{B.7}$$

Наступним кроком підставимо (B.7) у (B.2) і визначимо асимптотику відповідних сум для $P\gg 1$. Зокрема,

$$\frac{1}{2^P}\sum_{s=1}^{P} C_P^s s = \frac{P}{2}.$$

Наступні суми мають вигляд:

$$\frac{1}{2^P}\sum_{s=1}^{P} C_P^s\, s^{\nu} e^{-sB/N}, \quad \nu = 1/2,\, 3/2, \tag{B.8}$$

де величина B обмежена. У формулі (B.8) зручно перейти до цілого степеня змінної s, використовуючи інтеґральне представлення 1:

$$\frac{2}{\sqrt{\pi}}\int_0^{\infty} e^{-t^2}dt = 1\,.$$

Виконуючи також заміну змінної $t \to \sqrt{s}\, t$, для сум (B.8) отримаємо:

$$\frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^\infty \frac{1}{2^P} \sum_{s=1}^{P} C_P^s\, s^l e^{-s(t^2+B/N)} dt, \quad l = 1,\, 2. \tag{B.9}$$

Використовуючи диференціювання за параметром, вираз (B.9) запишемо так:

$$\begin{aligned}
&(-N)^l \frac{d^l}{dB^l} \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^\infty \frac{1}{2^P} \sum_{s=1}^{P} C_P^s e^{-s(t^2+B/N)} dt = (-N)^l \frac{d^l}{dB^l} \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^\infty \frac{1}{2^P} \Big[\Big(1 + e^{(-t^2-B/N)} \Big)^P - 1 \Big] dt \\
&= (-N)^l \frac{d^l}{dB^l} \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^\infty \frac{Pt^2}{2^{P-1}} \Big[\Big(1 + e^{(-t^2-B/N)} \Big)^{P-1} e^{(-t^2-B/N)} \Big] dt \\
&\approx (-N)^l \frac{d^l}{dB^l} \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^\infty 2Pt^2 e^{P \ln(\frac{1}{2}+\frac{1}{2}e^{-t^2})} \exp\Big(-\alpha \frac{e^{-t^2}}{1+e^{-t^2}} B \Big) \frac{e^{-t^2}}{1+e^{-t^2}} dt.
\end{aligned} \tag{B.10}$$

При отриманні (B.10) використано наближену рівність $(1 + a/P)^P \approx \exp(a)$, де $P \gg 1$ і a обмежена величина. Інтеґрал в (B.10) для $P \gg 1$ обчислюємо методом Лапласа, оскільки функція

$$\ln\left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} e^{-t^2} \right)$$

досягає максимуму при $t = 0$. У результаті для сум (B.8) маємо головний внесок для $P \gg 1$:

$$\frac{1}{2^P} \sum_{s=0}^{P} C_P^s\, s^\nu e^{-sB/N} \approx (-N)^l \frac{d^l}{dB^l} \sqrt{\frac{2}{P}} e^{-\frac{1}{2}\alpha B}, \tag{B.11}$$

де є відповідність: $\nu = 1/2 \to l = 1$; $\nu = 3/2 \to l = 2$. Використовуючи наведені асимптотичні формули для величини $\mathcal{B}^{(1)}(N)$, одержимо вираз:

$$\begin{aligned}
\mathcal{B}^{(1)}(N) &\approx -\frac{\beta}{2} \frac{1}{1 + \frac{\beta}{\alpha}(Q-q)} + \frac{\beta \mathcal{K}(q)}{1 + \frac{\beta}{\alpha}(Q-q)}, \\
\mathcal{K}(q) &= \frac{1}{2} - \sqrt{\frac{2}{\pi}} \sqrt{\frac{1+q}{\alpha}} e^{-\frac{1}{2}\frac{\alpha}{1+q}} - \sqrt{\frac{\alpha}{1+q}} \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_0^1 (1+\rho^2) e^{-\frac{1}{2}\frac{\alpha\rho^2}{1+q}} d\rho.
\end{aligned} \tag{B.12}$$

Наявний інтеґрал за змінною ρ в (B.12) виражається через функцію похибок, однак відповідний вираз занадто громіздкий, тому його не наводимо. Підставляючи (B.12) у (B.1), приходимо до формули (45).

---

[1] I. Kondor, J. Krtesz, *Econophysics: An Emerging Science* (Kluwer, Dordrecht, 1999).

[2] R. N. Mantegna, H. E. Stanley, *An Introduction to Econophysics: Correlations and Complexity in Finance* (Cambrige University Press, 1999).

[3] N. Hidetoshi, *Statistical Physics of Spin Glasses and Information Processing An Introduction,* (Clarendon Press, Oxford, 2001).

[4] G. Parisi, preprint cond-mat/0301157 (2003).

[5] O. Dubois, R. Monasson, B. Selman, R. Zecchina, Theoret. Comp. Sci. **265**, 1 (2001).

[6] Р. Фейнман, *Статистическая механика* (Мир, Москва, 1975).

[7] К. Хуанг, *Статистическая механика* (Мир, Москва, 1966).

[8] D. S. Dean, D. Lancaster, preprint cond-mat/9606033 (1996).

[9] D. Malzahn, M. Opper, J. Stat. Mech. **11**, P11001 (2005).

[10] E. Kritchevski, S. Starr, preprint math-ph/0505001 (2005).

[11] D. Challet, Y. C. Zhang, Physica A **246**, 407 (1997).

[12] D. Challet, Y. C. Zhang, Physica A **256**, 514 (1998).

[13] R. Savit, R. Manuca, R. Riolo, Phys. Rev. Lett. **82**, 2203 (1999).

[14] D. Challet, M. Marsili, R. Zecchina, Phys. Rev. Lett. **84**, 1824 (2000); preprint cond-mat/9904392 (1999).

[15] D. Challet, M. Marsili, R. Zecchina, Physica A **280**, 522 (2000); cond-mat/9901243 (1999).

[16] A. De Martino, M. Marsili, J. Phys. A: Math. Gen. **34**, 2525 (2001); preprint cond-mat/0007397.

[17] D. Challet, A. Chessa, M. Marsili, Y.-C. Zhang, Quantitative Finance **1**, 168 (2001); preprint cond-mat/0011042 (2000).

[18] Y.-C. Zhang, Physica A **269**, 30 (1999); preprint cond-mat/9901243 (1999).

[19] A. C. C. Coolen, *The Mathematical Theory of Minority Games. Statistical mechanics of interacting agents* (Oxford, University Press, 2005).
[20] В. Янішевський, Журн. фіз. досл. **13**, 3602 (2009).
[21] O. C. Martin, R. Monasson, R. Zecchina, Theor. Comput. Sci. **265**, 3 (2001).
[22] Л. Блажиєвський, В. Янішевський, Журн. фіз. досл. **13**, 2601 (2009).

TO THE OPTIMIZATION PROBLEM IN THE MINORITY GAME MODEL

V. Yanishevsky
Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych
46, Lesja Ukrajinka St., Drohobych, UA–82100, Ukraine

The optimization problem in the minority game model was investigated using a variational technique that is based on the logarithmic grand-canonical partition function inequality. In the introduced approach the β/P parameter expansion is not used as in the original papers. Fundamental relations were obtained in replica symmetric approximation for the minimum of the investigated variable as well as a system of equations for variational parameters. It was shown that the obtained results coincide with the results of the original papers.